

היום נלמד בעזרת ה':

בבא בתרא דף קמא

למדנו במשנתנו - האומר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה, ילדה זכר יטול מנה, נקבה מאתים, ילדה נקבה נוטלת מאתים:

קושיא: למימרא דבת עדיפא ליה מבן: וכי נקבה עדיפה לאדם מבן, שלבן הוא נותן מנה ולנקבה מאתיים? והרי אמר ר' יוחנן משום רשב"י כל שאינו מניח בן ליורשו הקב"ה מלא עליו עֶבְרָה (= שונא אותו). ומדובר שאין לו בן כיון שלא עסק בפריה ורביה), שנאמר "אִישׁ כִּי יָמוּת וְבֵן אֵין לוֹ, **וְהֶעֱבַרְתָּם אֶת נַחְלָתוֹ לְבָתוֹ**", 'העברה' מלשון עֶבְרָה, שנאמר "יום עֶבְרָה הַיּוֹם הַהוּא". נמצא שבן עדיף מבת.

תירוץ: לענין ירושה: אכן לענין ירושה בן עדיף כפי שלמדנו מהפסוקים הנ"ל, כיון שבכך יקרא שם המת על נחלתו, אבל לענין הרווחה הבת עדיפה, לפי שהיא אינה יכולה לחזר אחר מזונותיה כזכר, ולכן האב נותן לבתו יותר מבנו.

תירוץ נוסף: ושמואל אמר: המשנה עוסקת באדם שאשתו ילדה לו בת בכורה, וכפי שאמר רב חסדא שבת הנולדת תחילה היא סימן יפה לבנים, ולכן הוא נותן לה יותר מבנו.

הגמ' מבארת מדוע היא 'סימן יפה לבנים':

איכא דאמרי: יש אומרים לפי שהיא מגדלת את האחים שלה. **ואיכא דאמרי**: ויש אומרים שלא תשלוט באביה עין רעה, שכיון שנולדה לו בת תחילה לא יאמרו האנשים 'כמה בנים נולדו לאיש הזה'.

אמר רב חסדא: ולעצמי בנות עדיפות לי מבנים (וראה רשב"ם).

הגמ' מביאה תירוץ נוסף על הקושיא:

ואיבעית אימא: משנתנו היא כדעת רבי יהודה.

הי רבי יהודה? אילימא רבי יהודה דבכל: אם היא כרבי יהודה הסובר שהקב"ה ברך את אברהם "בכל", דהיינו שהיתה לו בת שקראו לה "בכל", ומכאן שבת זו ברכה

ולכן היא עדיפה מבן, זו אינה ראייה, כיון שמדברי רבי יהודה רואים שהקב"ה ברך את אברהם שלא היה חסר לו כלום ואפילו בת היתה לו, אבל לא רואים מכך שבת עדיפה על בן.

אלא הא רבי יהודה: אלא משנתנו היא כדעת רבי יהודה בכרייתא במס' כתובות - מצווה לאדם לזון את בנותיו שנאמר "וּמִבְּשָׂרָהּ לֹא תִתְעַלֵּם", אבל זו אינה חובה, וקל וחומר שמצווה לזון את הבנים לפי שהם עוסקים בתורה, זו דעת רבי מאיר. ולדעת רבי יהודה מצווה לזון את הבנים, וקל וחומר שמצווה לזון את הבנות כדי שלא יתבזו בקיבוץ נדבות. נמצא שלדעת רבי יהודה יש יותר מצווה לזון את הבנות, ומשנתנו שאמרה שהאב נותן לבתו יותר מבנו היא כדעת רבי יהודה.

*

הגמ' מביאה ברייתא הדורשת ביאור:

אלא הא דתניא: למדנו בכרייתא - ילדה זכר ונקבה, הזכר נוטל ששה דינרין דהיינו מנה וחצי, והנקבה נוטלת שני דינרין דהיינו חצי מנה. ע"כ הברייתא.

במאי? באיזה מקרה מדובר בכרייתא?

אמר רב אשי: אמרתי את הברייתא הזאת לפני רב כהנא, והוא הסביר לי שמדובר במסרס, כלומר שהוא אמר כך - 'אם אשתי תלד זכר תחילה, הוא יקבל מאתיים, והנקבה שתצא אחריו לא תקבל כלום. ואם אשתי תלד נקבה תחילה היא תקבל מנה, והזכר שיצא אחריה גם יקבל מנה'. והיא ילדה זכר ונקבה תאומים ואנו לא יודעים מי יצא ראשון, ולכן הזכר מקבל מנה בכל מקרה, שהרי אם הוא יצא ראשון מגיע לו מאתיים ואם הוא יצא אחרון מגיע לו מנה, והמנה שנשאר (= כלומר המנה שנשאר מהמאתיים שהאב אמר שהזכר יקבל אם הוא יצא ראשון) מוטל בספק, שהרי אם הזכר נולד תחילה הוא מקבל אותו ואם הנקבה נולדה תחילה היא מקבלת אותו, ולכן הם חולקים באותו מנה (= מדין 'ממון המוטל בספק חולקין'), ונמצא שהזכר מקבל מאה וחמישים והנקבה חמישים, ולכן אמרה הברייתא שהזכר נוטל ששה דינרין דהיינו מנה וחצי (= 150), והנקבה נוטלת שני דינרין דהיינו חצי מנה (= 50).

הגמ' מביאה ברייתא נוספת הדורשת ביאור:

והא דתניא ילדה זכר ונקבה אין לו אלא מנה, היכי משכחת לה? באיזה מקרה מדובר בכרייתא?

אמר רבינא: לא מדובר באב שאמר שיתן לבנו או לבתו, אלא שיתן למי שיבשר לו על הלידה.

דתינא: וכפי שלמדנו בכרייתא - האומר 'המבשר לי מה תלד אשתי, אם הוא יבשר לי שהיא ילדה זכר יטול המבשר מנה', אם אכן נולד לו זכר יטול המבשר מנה כפי שאמר האב. ואם הוא אמר 'אם הוא יבשר לי שנולדה לי בת הוא יקבל מנה', אם אכן נולדה לו נקבה יקבל המבשר מנה כפי שאמר האב. אבל אם אשתו ילדה לו זכר ונקבה תאומים, לא יקבל המבשר מאתיים, אלא רק מנה. ועל זה אמרה הברייתא לעיל 'ילדה זכר ונקבה אין לו אלא מנה', שמדובר שמישהו בישר לו שאשתו ילדה תאומים ואין לו אלא מנה.

קושיא: והא זכר ונקבה לא אמר: מדוע אם הוא בישר שנולדו לו תאומים יש לו מנה, והרי האב בכלל לא דיבר על לידת תאומים ולא אמר שיטול כלום על בשורת תאומים, אלא רק אם נולד לו בן לבדו את בת לבדה, וא"כ לא מגיע למבשר כלום.

תירוץ: דאמר נמי אם זכר ונקבה נמי יטול מנה: מדובר שהאב אמר 'מי שיבשר לי שנולדו לי זכר ונקבה יקבל מנה'.

שאלה: אלא למעוטי מאי? אם האב אמר שבכל מקרה יתן למבשר מנה, א"כ מדוע הוא היה צריך להאריך בלשונו כ"כ, היה עליו לומר 'כל מי שיבשר לי מה נולד לי יקבל מנה', ומכך שהוא האריך לומר את כל האופנים בהכרח שהוא בא למעט מקרה מסויים שבו המבשר לא יקבל מנה, וא"כ מה הוא בא למעט?

תשובה: למעוטי נפל: שאם המבשר יבשר לו 'אשתך הפילה' הוא לא יקבל כלום, לפי ש'זכר' ו'נקבה' משמעותם וולד בר קיימא.

*

ההוא דאמר לה לדביתהו: מעשה באדם שאמר לאשתו 'הנכסים שלי במתנה למי שאת מעוברת בו'. אמר על כך רב הונא - האיש הזה זיכה את המתנה לעובר, והדין הוא שאי אפשר לזכות דבר לעובר.

איתיביה רב נחמן לרב הונא - 'האומר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה, ילדה זכר נוטל מנה': מדברי משנתנו מוכח שניתן לזכות לעובר שלא כמו רב הונא.

אמר ליה - משנתינו איני יודע מי שנאה: רב הונא משיב שבאמת לא ידוע מיהו התנא של המשנה, כי לא ידוע על תנא שסובר שניתן לזכות לעובר.

הגמרא מקשה על רב הונא מדוע הוא הוצרך לומר שהוא לא יודע מי התנא של משנתנו, הוא היה יכול לתרץ את דברי משנתנו בכמה אפשרויות.

קושיא: ולימא ליה רבי מאיר היא דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם: היה על רב הונא לתרץ שמשנתנו סוברת כרבי מאיר ש'אדם מקנה דבר שלא בא לעולם'. (הרשב"ם מוסיף, הגמרא במסכת יבמות אומרת שרב הונא עצמו סובר כרבי מאיר. ואם כן הקושיא מתחזקת עוד יותר!).

תירוץ: אימור דשמעת ליה לרבי מאיר לדבר שישנו בעולם, לדבר שאינו בעולם מי שמעת ליה? כל מה שאמר רבי מאיר זה שניתן להקנות דבר שלא בא לעולם לאדם שנמצא בעולם. אבל לא ניתן להקנות למי שאינו בעולם, כגון עובר.

קושיא: ולימא ליה רבי יוסי היא וכו': היה על רב הונא לומר שמשנתנו סוברת כדעת רבי יוסי, ורב הונא סובר כדעת חכמים החולקים עליו.

מחלוקתם במסכת יבמות. ישראלית הנשואה לכהן, ומת בעלה. אם יש לה בן ממנו היא ממשיכה לאכול בתרומה בגלל הבן שלה, וממילא גם העבדים שלה אוכלים בתרומה. אבל אם עדיין אין לה בן והיא מעוברת, סובר רבי יוסי שמכיון שהעובר נחשב ל'זר', נמצא שהעובר פוסל את האמא לאכול בתרומה. וכן הוא פוסל גם את העבדים לאכול בתרומה בגלל שהוא יורש אותם וכאמור הוא נחשב ל'זר'. (עד שיוולד, ואז הוא מאכיל את אימו והעבדים בתרומה).

מכאן מוכח שניתן לזכות לעובר, כי אחרת הוא לא היה יכול לירש את העבדים.

תירוץ: שאני ירושה הבאה מאליה: מה שאין כן אדם שרוצה להקנות לו, אינו יכול.

קושיא: ולימא ליה רבי יוחנן בן ברוקה היא וכו': משנתנו סוברת כרבי יוחנן בן ברוקה. האומר 'פלוגי יירשני' והפלוגי הזה ראוי לירש אותו, כגון שהוא אחד מבניו, דבריו קיימים. לכאורה כוונתו גם אם אמר זאת על העובר שלו. וכאן מדובר באדם המזכה מתנה לעובר. אם כן לדעת רבי יוחנן בן ברוקה אין חילוק בין ירושה הבאה מאליה למתנה.

תירוץ: אימור דשמעת ליה לרבי יוחנן בן ברוקה לדבר שישנו בעולם, לדבר שאינו בעולם מי אמר? יתכן וכל מה שאמר רבי יוחנן בן ברוקה זה רק על בן שנולד כבר, אבל מניין לנו שכוונתו גם לעובר?

קושיא: ולימא ליה רבי יוחנן בן ברוקה היא וסבר לה כרבי יוסי: משנתנו סוברת כרבי יוחנן בן ברוקה, ורבי יוחנן סובר כרבי יוסי הנ"ל. וממילא בהכרח שרבי יוחנן דיבר גם על עובר.

תירוץ: מי יימר דסבר לה? מניין לנו שהוא באמת סובר כרבי יוסי?

קושיא: ולימא ליה ב'מבשרני': הפירוש במשנתנו אינו שהאבא אמר שהוא מקנה את הכסף לעובר, אלא כוונתו לתת את הכסף למי שיבשר אותו על לידת בנו.

תירוץ: אי הכי דקתני סיפא 'ואם אין שם יורש אלא הוא יורש הכל', אי ב'מבשרני' יורש מאי עבידתיה? אם מדובר על המבשר, אי אפשר להבין את דברי המשנה האומרת שאם אין לאבא יורש אחר חוץ ממי שהאב זיכה לו, הוא יורש את הכל. ואם מדובר באדם שמבשר על הלידה, מדוע שהוא יירש את האבא? אלא בהכרח מדובר בעובר, ולכן אם העובר הוא הבן היחיד הוא יורש את הכל.

קושיא: ולימא ליה 'בשילדה': הפירוש במשנתנו אינו שהאבא מקנה את הכסף לעובר, אלא מדובר שהוא נותן את הכסף לילד שכבר ילדה אשתו.

תירוץ: אי הכי דקתני סיפא 'ואם אמר כל מה שתלד אשתי יטול זה יטול', כל שתלד? כל שילדה מיבעי ליה! אם כן לא מובנים דברי המשנה שאם האבא אמר 'כל מה שתלד אשתי יטול', הלשון 'שתלד' משמע שמדובר בעובר שעדיין לא נולד. כי אם היתה כוונתו להקנות למי שכבר נולד, היה צריך להיות כתוב 'כל שילדה אשתי יטול'.

קושיא: ולימא ליה דאמר לכשתלד: משנתנו מדברת במקרה שהאבא מקנה לעובר את הכסף רק לאחר שהוא יוולד ויצא לאויר העולם, שאז הוא כבר יכול לזכות בכסף.

תירוץ: רב הונא לטעמיה דאמר רב הונא אף 'לכשתלד' לא קנה: רב הונא לא תירץ כן כי הוא סובר שגם המזכה לעובר לאחר שיוולד, העובר לא קנה. והטעם, בגלל שבשעת ההקנאה העובר לא יכול לזכות במתנה, הוא גם לא יוכל לזכות בה לאחר שיוולד. ורב הונא חולק בזה על רב נחמן.

דאמר רב נחמן המזכה לעובר לא קנה, לכשתלד קנה. ורב הונא אמר אף לכשתלד לא קנה: לדעת רב נחמן אמנם לא ניתן להקנות דבר שלא בא לעולם, אבל ניתן לזכות לעובר לאחר שיוולד. כי העובר בעולם והכסף בעולם, וכל הבעיה זה שהעובר לא יכול לזכות כרגע. ולכן אם הוא אומר שהוא מקנה לו את הכסף לאחר שיוולד, הקנין מועיל.